

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΓΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ICOMOS
ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ

2^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ 8-9-10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2002

ΑΙΘΟΥΣΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ

Δόμηση και τουριστική ανάπτυξη στο Αιγαίο. Το παράδειγμα της Νάξου

Σιόλας, Α., Σιόλα, Α. & Μπακογιάννης, Ε.

Η ερευνητική αυτή εργασία ανατέθηκε από το Υπουργείο Αιγαίου στο ΕΜΠ στον Τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού . Οι στόχοι της έρευνας ήταν :

- Να διατυπωθούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού των αξιόλογων οικισμών οικιστικών συνόλων και τοπίων ιδιαίτερου κάλλους νήσου Νάξου.
- Να προσδιοριστούν οι βασικές κατευθύνσεις , οι γενικοί και ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης , οι χρήσεις και οι μορφολογικοί κανόνες για την προστασία και ανάδειξη των παραπάνω.
- Να προσδιοριστούν οι όροι και περιορισμοί δόμησης καθώς και οι μορφολογικοί κανόνες για τη δόμηση στις εκτός σχεδίου περιοχές της νήσου.

Αντικείμενο της έρευνας είναι η αναγνώριση της πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας όλων των οικισμών και της φυσιογνωμίας περιοχών της υπαίθρου που προσδιορίζονται από υψηλής αισθητικής αξίας φυσικά ή ανθρωπογενή χαρακτηριστικά . Η αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου ως προς την αποτελεσματικότητα του στην προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και ο καθορισμός των όρων και περιορισμών προστασίας.

Η ερευνητική ομάδα κινήθηκε σε δυο επίπεδα

α) Έρευνα πεδίου με καταγραφή , αποτύπωση και ανάλυση του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος των οικισμών της Νάξου

β) Ερευνά βιβλιογραφική – αρχειακή με στοιχεία από σχετικές μελέτες για την Νάξο . Ο τριτογενής τομέας στη Νήσο Νάξο περιλαμβάνει δημόσιες υπηρεσίες, ΔΕΚΟ, Τράπεζες, εμπορικά καταστήματα χονδρικού και λιανικού εμπορίου (κυρίως καταστήματα ειδών διατροφής και τουριστικών ειδών) και μονάδες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του τουρισμού (εστιατόρια/μπαρ, καταλύματα, κλπ).

Οι Δημόσιες Υπηρεσίες που εδρεύουν στο νησί είναι οι Υπηρεσίες Επαρχείου, οι Δήμοι Δρυμαλίας και Νάξου, η Δ.Ο.Υ., το Περιφερειακό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Νάξου-Κέντρο Υγείας, το Πρωτοδικείο, η Πυροσβεστική Υπηρεσία, το Υπολιμεναρχείο, 2 αστυνομικοί σταθμοί (Δρυμαλίας και Νάξου) και 1 Τελωνείο. Οι Δημόσιες Εταιρείες Κοινής Ωφέλειας είναι τα ΕΛΤΑ, η ΔΕΗ και ο ΟΤΕ. Στο νησί λειτουργούν τα υποκαταστήματα των Τραπεζών: Εθνικής, Πίστewος, Αγροτικής, Ιονικής, Εργασίας και Εμπορικής και εδρεύουν στη Χώρα Νάξου.

Ο τουρισμός ως διακριτή χρήση εντοπίζεται στη Χώρα Νάξου και στην ευρύτερη περιοχή, ενώ στους υπόλοιπους οικισμούς συνυπάρχει με την οικιστική χρήση, κυρίως με τη μορφή ενοικιαζόμενων δωματίων. Έτσι αν και σε επίπεδο "λειτουργίας" του χώρου ο τουρισμός έχει εισέλθει δυναμικά στην τοπική κοινωνία, στο επίπεδο χρήσεων δεν εμφανίζει "ανταγωνιστικότητα" ως προς τον πρωτογενή τομέα. Σήμερα στην ευρύτερη περιοχή της Χώρας Νάξου έχουν ήδη θεσπισθεί Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου, με στόχο τον έλεγχο ανάπτυξης των χρήσεων.

Επίσης ο τουριστικός τομέας στη Νάξο δεν διαθέτει τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του μοντέλου του μαζικού τουρισμού. Από τα στοιχεία του Πίνακα «Ξενοδοχειακές μονάδες νήσου Νάξου» που ακολουθεί, είναι εμφανής η απουσία μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών συγκροτημάτων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΟΤ οι ξενοδοχειακές μονάδες ανέρχονται σε 79. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά τα σχετικά στοιχεία. Υπάρχει ένα ξενοδοχείο Α' κατηγορίας, έξι Β' κατηγορίας, 35 μονάδες είναι Γ' κατηγορίας με μέσο μέγεθος 35-36 κλίνες ανά μονάδα, 11 Δ' κατηγορίας με μέσο μέγεθος 23-32 κλίνες ανά μονάδα και 26 ξενοδοχεία Ε' κατηγορίας με μέσο μέγεθος 20 κλίνες ανά μονάδα. Το σύνολο των κλινών ανέρχεται σε 3228 σε όλο το νησί. Οι διατιθέμενες κλίνες συγκεντρώνονται στη Χώρα της Νάξου (63,8%) και οι υπόλοιπες στον Αγ. Προκόπιο και στην Αγ. Άννα.

Πίνακας : Ξενοδοχειακές μονάδες νήσου Νάξου

Τοποθεσία	Κατηγορία	A	B	Γ	Δ	Ε	Γενικό Άθροισμα
Αγία Άννα	Μονάδες	0	0	4	1	0	5
	Δωμάτια	0	0	83	12	0	95
	Κλίνες	0	0	157	23	0	180
Άγιος Προκόπης	Μονάδες	0	2	3	1	5	11
	Δωμάτια	0	93	85	20	61	259
	Κλίνες	0	179	164	39	113	495
Απόλλωνας	Μονάδες	0	0	1	1	2	4
	Δωμάτια	0	0	23	17	44	84
	Κλίνες	0	0	44	34	85	163
Κοττή	Μονάδες	1	0	0	0	0	1
	Δωμάτια	33	0	0	0	0	33
	Κλίνες	66	0	0	0	0	66
Μικρή Βίγλα	Μονάδες	0	1	0	0	0	1
	Δωμάτια	0	82	0	0	0	82

	Κλίνες	0	156	0	0	0	156
Νάξος (χώρα)	Μονάδες	0	3	25	7	19	54
	Δωμάτια	0	216	529	88	222	1055
	Κλίνες	0	425	1014	169	450	2058
Ορκος Σαγκρί	Μονάδες	0	0	1	0	0	1
	Δωμάτια	0	0	26	0	0	26
	Κλίνες	0	0	52	0	0	52
Στυλίδα	Μονάδες	0	0	1	1	0	2
	Δωμάτια	0	0	13	16	0	29
	Κλίνες	0	0	26	32	0	58
Σύνολο	Μονάδες	1	6	35	11	26	79
	Δωμάτια	33	391	759	153	327	1663
	Κλίνες	66	760	1457	297	648	3228

ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

Εκτιμάται ότι ο αριθμός των ενοικιαζόμενων δωματίων είναι πολύ μεγάλος και φθάνει τις 12000 κλίνες (Πηγή: ΤΑΠ Νάξου), από τις οποίες ένα μικρό ποσοστό έχουν δηλωθεί. Τα τελευταία χρόνια έχουν επιδοτηθεί αγροτουριστικές μονάδες στις ορεινές περιοχές. Είναι μικρής δυναμικότητας περίπου 6 δωματίων και φθάνουν τις 1000 κλίνες. Σημειώνεται ότι το 70% περίπου αυτών των δωματίων λειτουργούν στις παραλίες στο δυτικό πεδινό τμήμα του νησιού. Στη Νάξο λειτουργούν τρεις εγκαταστάσεις κάμπινγκ που χωροθετούνται στο Μαραγκά, στη Χώρα και στον Απόλλωνα. Η συγκέντρωση των τουριστικών καταλυμάτων στο πεδινό τμήμα της Νάξου οδηγεί στη συρρίκνωση της αγροτικής γης. Ταυτόχρονα παρατηρείται μονομερής ανάπτυξη του νησιού που πραγματοποιείται χωρίς σχεδιασμό και προγραμματισμό με αποτέλεσμα να μένουν ανεκμετάλλευτες ειδικές μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στις ορεινές περιοχές λόγω του τοπίου του νησιού σε συνδυασμό με τους πολιτιστικούς πόρους.

Η διάρθρωση του τριτογενούς τομέα στο νησί της Νάξου προσεγγίζεται με βάση τις εγγεγραμμένες επιχειρήσεις στο Επιμελητήριο Κυκλάδων (έδρα: Σύρος) και της βάσης δεδομένων από το Γραφείο Βιομηχανικής Αλλαγής Κυκλάδων (έδρα: Σύρος) που δείχνει τη δραστηριοποίηση της κάθε επιχείρησης. Οι επιχειρήσεις χωροθετούνται στο Δήμο Νάξου σε ποσοστό 85,9% έναντι αυτών που εδρεύουν στο Δήμο Δρυμαλίας και αντιπροσωπεύουν μόλις το 14,1% του συνόλου.

Δήμος Νάξου	1325 επιχειρήσεις
Δήμος Δρυμαλίας	218 επιχειρήσεις
Σύνολο	1543 επιχειρήσεις

Η καταγραφή του ανθρωπογενούς και του φυσικού τοπίου στη Νάξο θα πρέπει να παίρνει υπόψη της τον τεράστιο πλούτο που υπάρχει και την σύμμετρη των έργων του ανθρώπου με την εντυπωσιακή φύση. Σημαντικός αρχαιολογικός τόπος που αποδεικνύουν τον σημαντικότατο πολιτισμό που προηγήθηκε.

Μεγάλο αριθμό παραδοσιακών οικισμών διάφορων εποχών, που η αρχιτεκτονική τους δίνει καθαρά την εικόνα της εξελεγκτικής ιστορικής πορείας του τόπου και που συχνά χωροθετούνται εντυπωσιακά μέσα στο φυσικό περιβάλλον. Πληθώρα μεμονωμένων μνημείων και παραδοσιακών στοιχείων (κάστρα, μεσαιωνικοί πύργοι, εκκλησιάκια, μοναστήρια, μύλοι κλπ) που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του τοπίου. Αξιόλογο αγροτικό τοπίο, όπου χαρακτηρίζεται από το σύστημα των αναβαθμίδων (κρεμαστοί κήποι) ένα σύστημα που χρησιμοποιείται από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, προσφέροντας αντιδιαβρωτική προστασία και καλλιεργούμενες εκτάσεις στις ορεινές περιοχές.

Φυσικούς σχηματισμούς όπως οι Αλυκές, βιότοποι η υγροβιότοποι όπως οι μικρές λίμνες στην περιοχή Κημιακής – Αμπραμίου. Ανθρώπινες Επεμβάσεις στο φυσικό τοπίο όπως οι περιοχές των Σμυριδωρυχείων η οι περιοχές των λατομείων μαρμάρων.

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας ερευνητικής εργασίας και ανά οικισμό αναφέρονται τα αντίστοιχα στοιχεία του τοπίου. Κρίνεται σκόπιμο όμως να παρασοσπαθών έστω και σκωπτικά (υπό μορφή καταλόγου) ορισμένα ανθρωπογενή μνημεία. Είναι χαρακτηριστικό του ανοργάνωτου τρόπου με τον οποίο σχηματίζονται οι κατάλογοι των μνημείων ότι πέρα από τα κηρυγμένα μνημεία με ΦΕΚ. Χρησιμοποιούνται, τουριστικοί οδηγοί, περιγραφές και άλλες πληροφορίες τοπικού χαρακτήρα. Πέρα όμως από αυτό υπάρχουν και αμφισβητήσεις στο τι είναι «αξιόλογο» στοιχείο του περιβάλλοντος η διατηρητέο σύνολο η κτίσμα. Αν στραφούμε προς τα ταπεινά κτίσματα της κτηνοτροφικής και αγροτικής δραστηριότητας σε συνδυασμό με το φυσικό τοπίο θα έχουμε σίγουρα θεωρητικά επιστημονικά κενά ως προς την αξιολόγηση.

Οδοιπορικό στη Χώρα και στα χωριά

Μπαίνοντας με το πλοίο στο λιμάνι της χώρας αντικρίζεις τρία πράγματα. Την Πορτάρα (παλάτια) πάνω στο νησάκι του Βάγκου, την Μυρτιδιώτισσα στο νησάκι του λιμανιού και αντίκρυ σου το Βενετσιάνικο κάστρο. Η Πορτάρα αποτελεί απομεινάρι από τον αρχαίο Ναό του Απόλλωνα. Εδώ στα "Παλάτια" εγκατέλειψε ο Θησεάς την Αριάδνη και

ο Διώνυσος την πλησίασε κοιμισμένη, την γνώρισε και την απήγαγε στο βουνό Δρίο όπου την έκανε γυναίκα του. Κοντά στη Φουντάνα δείχνουν ακόμα τα Λουτρά της Αριάδνης και λένε ότι το νερό της Φουντάνας είναι υφάλμυρο γιατί έγινε από τα δάκρυα της Αριάδνης, όταν την εγκατέλειψε ο Θησέας. Στο Δήλιο φρούριο κοντά στ' Απλώματα, έγινε, η μάχη Ναξίων και Μιλησίων. Η Αξώτισσα Πολυκρίτη βοήθησε τους Αξώτες να νικήσουν τους Μιλήσιους με δικό της τέχνασμα και από τότε αποτελεί την αρχαία ηρωίδα του νησιού. Στη Γρόττα φαίνεται ακόμα βυθισμένο ένα μέρος της αρχαίας πόλης αφού η στάθμη της θάλασσας έχει ανέβει σημαντικά. Το ξωκλήσι της Μυρτιδιώτισσας είναι χτισμένο εκεί που στην αρχαιότητα ήταν χτισμένος ο Ναός του Ποσειδώνα.

Ένα ρολόι σταματημένο στο μεσαίωνα, στο Βενετσιάνικο παρελθόν του νησιού με τον πλούτο των αρχοντικών του, των οικοσημών του, των διαφόρων καθολικών σχολείων και εκκλησιών του.

Χώρα – Εγγαρές – Αγία – Απόλλωνας

Στο δρόμο από τη Χώρα στις Εγκαρές συναντάμε την παλιά Βρύση του Αγά, με χρονολογία 1759, σήμερα αρκετά κατεστραμμένη. Ο Βοιβόδας την έχτισε σε ανάμνηση της αγαπημένης του Εδιρνέ που έχασε εκεί "και το νερό εποίησε εδώ να κατεβαίνει να συγχωρά παντοτινά καθείς που διαβαίνει". Ο συνοικισμός των Εγκαρών περιλαμβάνει τρεις οικισμούς, την Άχαψη (Γαλήνη), τα Μητριά (Εγκαρές) και τη Μέσα Γειτονιά με την παλιά ωραία βρύση και τον πύργο του Πραντούνα. Εδώ υπάρχουν παλιά περιβόλια παλιών αρχόντων του Ραφτόπουλου, Χατζηανδρέου, του Θεόφιλου Ναυπλιώτη κ.α. Στο οικοσημο του Ραφτόπουλου διαβάζουμε: "και το δε κτήμα σήμερον εμού, αύριο τίνος και τίνος ουδέποτε". Στην πλαγιά του λόφου υψώνεται το Μοναστήρι της Υψηλοτέρας (1600) των Κόκκων. Στην αντικρινή πλαγιά το σπήλαιο-ξωκλήσι της Καλορίτσας. Στη Λαγκάδα ο νερόμυλος του Μαρκοπολίτη και άλλοι νερόμυλοι ως τα Χάλαντρα. Στον δρόμο προς τον Απόλλωνα συναντούμε το Μοναστήρι της Φανερωμένης του 1606 με ωραία πανηγύρια το Δεκαπενταύγουστο και το έθιμο του Επιταφίου της Παναγίας.

Πιο πέρα ο όρμος του Αμπράμ με το ξωκλήσι του Ταξιάρχη, την ωραία πλάζ και το ξενοδοχείο του στολισμένο από διάφορα ωραία γλυπτά έργα και ζωγραφικούς πίνακες ξένων και δικών μας καλλιτεχνών. Στη συνέχεια του δρόμου υπάρχει ο πύργος της Αγιάς με την ωραία εκκλησία και τα κελιά της, τη βρύση και τα πλατάνια. Στον Απόλλωνα, στο όμορφο παραθαλάσσιο χωριό στη θέση Εμπολή υπάρχει η αρχαία επιγραφή "ΟΡΟΣ ΙΕΡΟΝ ΧΩΡΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ" που αποκαλύπτει την ύπαρξη αρχαίου του ιερού θεού. Από το λατομείο του Απόλλωνα κουβαλούσαν μάρμαρα στη Δήλο για την κατασκευή αγαλμάτων εκεί. Ο Απόλλωνας είναι ωραίο θέρετρο του νησιού ενώ απέναντι υψώνεται το αρχαίο κάστρο Καλόγερος που ερείπια και τείχη του σώζονται ακόμα.

Μελανές – Κούρος- Ποταμιά

Στις Μέλανες φτάνουμε ακολουθώντας ένα παρακλάδι του δρόμου προς Ποταμιά. Στο δρόμο η εκκλησία Παναγία η Κριτόμματη παλιό μετόχι της Χοζιοβιώτισσας Αμοργού.

Οι Μέλανες αποτελούνται από τρεις οικισμούς, τους Αγ. Αποστόλους (Μέλανες), το Κουρουνοχώρι και οι Μύλοι. Γειτονικό τους χωριό ο Αγ. Θαλάλιος. Οι Μέλανες ήταν αρχαίος Δήμος της Νάξου. Στο Φλεριό υπάρχει αρχαίο λατομείο με τον γνωστό Κούρο των Μέλανων ένα τεράστιο άγαλμα, 6 περίπου μέτρων του βου π.Χ. αιώνα. Οι ντόπιοι το ονομάζουν "ο Έλληνας" και ο "Άγνωστος στρατιώτης". Εδώ βρέθηκε η επιγραφή : "ΟΡΟΣ ΤΕΜΕΝΟΥΣ ΩΤΟΥ ΚΑΙ ΕΦΙΑΛΤΟΥ" που σημαίνει την ύπαρξη αρχαίου ιερού εδώ. Τελευταία εδώ ανακαλύφθηκε και ναός των Νυμφών. Στο Κουρουνοχώρι υπάρχει "το τραπεζάκι του Όθωνα" και ο πύργος του Δελλαρόκκα. Στο κέντρο του χωριού η εκκλησία του Χριστού. Οι Μύλοι ονομάζονται έτσι από τους πολλούς νερόμυλους που υπάρχουν εκεί. Εδώ υπάρχει και ο πύργος Μπαρότζι. Κοντά στους Αγ. Αποστόλους βρίσκονται τα Καλαμίτσα με το ανάκτορο, θέρετρο των Ιησουϊτών του 1683. Στην περιοχή Ντεμαρή υπάρχει και το θέρετρο των Ουρσουλίνων.

Παπατρέχος – Ποταμιά

Ασφαλτοστρωμένος δρόμος οδηγεί στην Ποταμιά. Στο δρόμο συναντούμε τον Παρατρέχο όπου παλιά υπήρχε το θέρετρο του Δούκα Κρίσπου. Η καταπράσινη κοιλάδα της Ποταμιάς φιλοξενεί τέσσερις οικισμούς την Απάνω Ποταμιά, τη Μέση (Πλατανάκι), την Κάτω Ποταμιά και τον Λιεράδο. Η κοιλάδα με τα πολλά περιβόλια της, με τα θαυμαστά φρουτόδεντρά της, με τα πλούσια νερά, με κυριότερο το νερό της Πηγής του Θεολόγου που κινούσε παλιά δεκατέσσερις νερόμυλους, με τις τριανταπέντε εκκλησίες και ξωκλήσια της με τους επτά πύργους της με την "Κόρη" της (Κούρος Ποταμιάς), αποτελεί αληθινό παράδεισο. Είναι ένας από τους πιο παραδοσιακούς οικισμούς της Νάξου. Ανατολικά της Ποταμιάς υψώνεται το Απάνω Κάστρο που προστάτευε την Ποταμιά και Τραγαία παλιά από τις συχνές πειρατικές επιδρομές.

Αγ. Γεώργιος – Αγ. Προκόπιος – Αγ. Άννα

Ξεκινώντας από την πλάζ των Παλατιών , όλο νότια φτάνουμε στην πλάζ του Αγ. Γεωργίου, ενώ νοτιότερα είναι η πλαζ του Αγ Προκοπίου με την "κόκκινη λιμνούλα". Πιο πέρα η πλάζ της Αγ. Άννας με τα καθάρια νερά. Στο λιμανάκι του Αγ. Νικολάου αράζουν τα ψαροκάικα. Ακολουθεί η πλάζ της Πλάκας με τον αρχαίο πύργο της. Το φάντασμα της μάντισσας που κατοικούσε εδώ και έλεγε την μοίρα των περαστικών παρουσιάζεται, λένε τη νύχτα πάνω στα τείχη του Πύργου. Από το όνομα του τρίποδά της πήρε λένε, το όνομα Τρίποδες το χωριό.Ο Ορκός με τους κέδρους και τη χρυσή αμμουδιά και το νησάκι της Παρθένος ανοιχτά είναι από τις ωραιότερες πλαζ του νησιού. Εδώ βρέθηκε παλιά το εικόνισμα του Ευαγγελισμού της Πρωτόθρονης γι' αυτό σε μέρες ανυδρίας κατεβάζουν εδώ την εικόνα με λιτανεία την ρίχνουν στη θάλασσα και ώσπου να γυρίσουν λέει στη Τραγαία αρχίζει να βρέχει.

Μικρή Βίγλα - Αμμοδαρές

Στην κορυφή της Μικρής Βίγλας υπήρχε παλιά Βίγλα (παρατηρητήριο) και αρχαίο Ιερό. Από εκεί βίγλιζαν αν έρχονται πειρατές και με φωτιά ειδοποιούσαν τους κοντινούς πύργους και τα κάστρα. Οι Αμμοδαρές έχουν ωραία θάλασσα με βυθισμένη πόλη στην παραλία. Όλο νότια φτάνουμε στο Καστράκι, το θέρετρο των Τραγαιατών. Στη συνέχεια είναι το Αλυκό, η ωραιότερη πλάζ με λόφους από χοντρή άμμο και κέδρους. Εκεί οι Βέλγοι είχαν ξεκινήσει να χτίσουν μια από τις ωραιότερες λουτροπόλεις της Μεσογείου αλλά η Δασική Υπηρεσία τους σταμάτησε γιατί θα κατέστρεφαν το δάσος με τους κέδρους.

Λειβαδοχώρια – Γαλανάδο – Γλινάδο – Αγερσανί – Τρίποδες

Στο χωριό Γλινάδος υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Νικόδημου και της Μεταμόρφωσης του Χριστού (1656). Στο ναό του Αγίου Νικόδημου υπάρχει και το εικόνισμα του Αγίου Μόδεστου που είναι για τα ζώα. Στην περιοχή Γλινάδου υπάρχουν και τα Ύρια με το ναό του Διονύσου. Στο Αγερσανί υπάρχουν οι εκκλησίες του Αγίου Σπυρίδωνος, Αγίου Νικολάου, το Μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου και το ξωκλήσι του Αγίου Αρσενίου. Το χωριό είναι πλούσιο Λειβαδοχώρι με ωραία πλάζ. Οι Τρίποδες επίσης αποτελούν μεγαλοχώρι των Λειβαδίων με εκκλησία την Παναγία την Τριποδιώτισσα. Είναι το χωριό των ανεμόμυλων. Στις Τρίποδες υπάρχει κέντρο πατατοσπόρου και Συνεταιρισμού Γάλακτος. Δική του πλάζ η Πλάκα. Ο Άγιος Νεκτάριος και η Σταυροπηγή σπουδαίες εκκλησίες του. Πιο κάτω ο πύργος του Νοσκέλου, ο Άη Γιάννης και ο Άη Γιώργης.

Αγιασσος

Από το ύψος της Μονής του Τιμίου Σταυρού στο Σαγκρί ο αμαξιτός δρόμος προς νότια οδηγεί στην Αγιασσό το θέρετρο του Δαμαριώνα. Ο δρόμος περνά από Αθησαρού, Λαθρίνο και όλο νότια Βρύση Δεμάτου, Σιδερόπετρα, Κάμπο του Φονιά και φτάνει στην Αγιασσό. Η εκκλησία του Άγιου Ιωάννη του Θεολόγου στ' Αθησαρού είναι εικονομαχικής περιόδου. Αριστερά ο δρόμος οδηγεί στο Κάστρο Απαλίου και δεξιά στο Γύρουλα.

Απείρανθος

Η Απείρανθος είναι το χωριό της ποιήσης, το χωριό της υφαντικής και της παράδοσης. Χτισμένο στους πρόποδες του Φαναριού με την εκκλησία την Πανάγια την Απειραθίτισσα και τους τρεις πύργους του Ζευγολή, Μπαρδάνη και το Πυργάκι του Υροκάστρου. Έχει πολλές εκκλησίες μέσα στο χωριό και περισσότερες στις έξοχες του όπως η Αγία Κυριακή εικονομαχικής περιόδου και η Θεοτόκος Βυζαντινή. Επίκειο του χωριού η Μουτσούνα, η παλιά σκάλα εξαγωγής της σμύριδας σε παλιότερες εποχές. Ωραίες παραλιακές περιοχές του χωριού η Ψιλή Άμμος, το Κανάκι, ο Πάνορμος, με τα σπουδαία αρχαιολογικά ευρήματα που τώρα φυλάσσονται στο μουσείο του χωριού. Υπάρχει Λαογραφικό και Γεωλογικό Μουσείο στο χωριό, Βιβλιοθήκη και Πολιτιστικό

Κέντρο. Στο Σταυρό της Κεραμωτής ένας δρόμος οδηγεί στο κέντρο του ενώ ο αμαξιτός συνεχίζει προς την Κόρωνο το ορεινό Σμυριδοχώρι. Δεξιά ένας δρόμος οδηγεί στο Παναξιακό προσκύνημα της Παναγίας της Αργοκοιλιώτισσας , που σήμερα χτίζεται ο μεγάλος Ναός της . Στην περιοχή Ατσιπάπη υψώνεται η Παναγία η Κερά. Στην Κορωνο οι εκκλησίες Αγια Μαρίνα και Άγιος Νικόλαος. Το χωριό παρουσιάζει ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον . Στα ορυχεία σμυρίδας υπάρχουν ακόμα βαγόνια και αρκετά τμήματα του εναέριου. Στην Κορωνο ανήκει και το Κακό Σπηλαίο που κοντινή επιγραφή του «Δρυός Διόνυσου», φανερώνει την λατρεία του Διόνυσου αφού μέσα σε αυτό βρέθηκαν αγαλματίδια των Νυμφών και του Πανός . Στην περιοχή της Κωμικής υπάγεται το Σκεπόνι με το παλιό Πυργάκι του, την εκκλησία της Άγιας Μαρίνας και αρκετά παλιά σπίτια.